

УДК 371.315

Приходько О. О.

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ У ТЕХНІЧНОМУ ВНЗ

У статті описано модель навчання майбутніх інженерів технічного ВНЗ професійно орієнтованого англомовного читання та шляхи реалізації моделі на заняттях з навчальної дисципліни «Іноземна мова» за такими параметрами: тематичні розділи, кількість годин, етапи навчання, система відповідних вправ. Відзначено, що модель навчального процесу для формування професійно орієнтованої англомовної читацької компетентності реалізується на принципах поетапності навчального процесу, циклічності, системності, професійної спрямованості навчання. У статті детально описаний процес реалізації трьох основних етапів роботи з текстом: дотекстовий, текстовий та післятекстовий. Для кожного етапу роботи з текстом запропоновані різноманітні типи вправ, які відповідають цілям відповідного етапу, та визначено, які методи і прийоми слід використовувати на кожному з цих етапів. Детально проаналізовано Програму навчальної дисципліни «Іноземна мова», визначені суб'єкт і об'єкт навчання. Перераховані основні змістовні модулі, в результаті опрацювання яких відбувається вдосконалення навичок і розвиток вмінь професійно орієнтованого англомовного читання фахових тестів студентами технічного університету. Розглянуто основні види контролю: поточний, рубіжний і підсумковий контроль та оцінювання навчальних досягнень студентів у процесі формування професійно орієнтованої англомовної читацької компетентності. У статті, крім того, описано, як здійснюється оцінювання знань студентів з навчальних дисциплін, формою підсумкового контролю яких є залік або екзамен, та як розподіляються бали оцінювання відповідно до форми контролю. Наведена таблиця переведення балів за 100-бальною шкалою в національну та європейську, яка застосовується в Херсонському національному технічному університеті.

Ключові слова: модель навчання, англомовна читацька компетентність, професійно орієнтоване англомовне читання, технічний ВНЗ.

Одним із напрямів модернізації сучасної вищої школи є впровадження в освітню парадигму компетентнісного підходу, націленого на те, щоб забезпечити студента не тільки теоретичними знаннями, а й сформувані у нього досвід здійснення певної діяльності задля вирішення практичних завдань. З'явилася нагальна потреба переглянути підходи до процесу навчання взагалі та до навчання іноземної мови зокрема. Досягнення високого рівня володіння іноземною мовою є запорукою успіху, майбутньої вдалої кар'єри студента.

На сучасному етапі реформування вищої освіти володіння вміннями розуміти іншомовний текст набуває все більшої значущості і для майбутніх інженерів, що навчаються у немовних ВНЗ. Вони повинні оволодіти вміннями професійно орієнтованого читання іноземною мовою. Саме тому методисти приділяють багато уваги питанням організації навчального процесу професійно орієнтованого читання іноземною мовою. Однією з умов ефективного оволодіння професійно орієнтованим англомовним читанням майбутніми інженерами є створення моделі формування професійно орієнтованої англомовної читацької компетентності (далі – ПООАЧК).

Моделі навчання професійно орієнтованого читання іноземною мовою розробляються в руслі різних методичних напрямів. Зокрема, розроблено моделі навчання професійно орієнтованого читання іноземною мовою студентів вищих навчальних закладів філологічного (Т. О. Пахомова [9]) і нефілологічного (Г. В. Барбанова [1]; О. С. Малюга [6]) профілю, моделі навчання професійно спрямованого читання з використанням комп'ютерних матеріалів та Інтернет-ресурсів (Ю. В. Британ [2]; І.В. Корейба [5]; С. В. Радецька [11]). Незважаючи на наявність досліджень, присвячених процесу формування компетентності в іншомовному читанні, проблема розробки моделі формування ПООАЧК у студентів технічних ВНЗ залишається невирішеною.

Метою даної статі є теоретичне обґрунтування моделі навчального процесу, яка відображає специфіку формування ПООАЧК у студентів інженерних спеціальностей в технічному ВНЗ.

Під моделлю ми, слідом за О. Б. Тарнопольським та Н. П. Волковою, розуміємо «схематизоване подолання всіх педагогічних заходів, що забезпечують ефективність і результативність цього процесу» [3, с. 10]. Мета розробки зазначеної моделі полягає у визначенні логічної послідовності навчальних дій викладача і студентів інженерних спеціальностей в технічному ВНЗ з опорою на запропоновану нами підсистему вправ для формування ПООАЧК. Звідси випливає, що модель навчального процесу залежить від низки чинників, таких, як: мета і принципи навчання, тип навчального закладу, об'єкт навчання, суб'єкти навчання, засоби навчання, кількість годин, яка відводиться на вивчення англійської мови.

Модель навчального процесу для формування ПООАЧК створюється на основі наступних методичних принципів: 1) принцип поетапності навчання (сприяє поетапному оволодінню майбутніми інженерами професійно орієнтованим англомовним читанням); 2) циклічності (передбачає, що навчальна мовленнєва діяльність проходить за тематично організованими розділами та здійснюється протягом визначеної кількості годин); 3) системності (реалізується за допомогою розробленої системи вправ, яка спрямована на оволодіння вміннями, знаннями і навичками професійно орієнтованого англомовного читання); 4) професійної спрямованості навчання (сприяє оволодінню студентами інженерних спеціальностей технічного ВНЗ професійно орієнтованим англомовним читанням за обраною спеціальністю, формуванню професійної компетентності студентів, розвитку та вдосконаленню їхніх фахових здібностей).

Проаналізувавши Програму навчальної дисципліни «Іноземна мова» підготовки першого (бакалаврського) рівня спеціальності 121 – Інженерія програмного забезпечення, доходимо висновку, що з урахуванням тематичного наповнення навчальної дисципліни найбільш доцільно розпочати впровадження запропонованої нами методики на першому курсі в першому семестрі з подальшим упровадженням у другому та третьому семестрах. Суб'єктами навчання виступають студенти 1-го та 2-го курсів спеціальності 121 – Інженерія програмного забезпечення, спеціалізації «Програмна інженерія». Об'єктом навчання визначаємо професійно орієнтовані тексти. До засобів навчання, що забезпечують реалізацію запропонованої моделі, ми відносимо створену нами підсистему вправ для формування ПОАЧК і відібрані навчальні тексти. Визначаючи обсяг часу, необхідний для функціонування запропонованої моделі, ми виходили з реальних часових рамок, які зазначені в навчальному плані спеціальності. Обліковою одиницею навчального часу студентів у ХНТУ, відведених для здійснення програми підготовки на даному освітньому або кваліфікаційному рівні, є 2 академічні години тривалістю 90 хвилин. Термін навчання на інженерних спеціальностях технічного ВНЗ визначається робочими і навчальними планами спеціальності, які розробляються випусковою кафедрою і робочими та навчальними програмами з дисципліни «Іноземна мова», які розробляються кафедрою іноземних мов на основі освітньої програми підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти відповідної спеціальності. Обсяг навчального матеріалу розподіляється на два навчальні роки (три семестри). Навчальне навантаження для вивчення нормативної дисципліни «Іноземна мова» на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти студентами інженерних спеціальностей в технічному ВНЗ складає 150 годин, у співвідношенні 80 годин практичних занять і 70 годин самостійної роботи. Удосконалення навичок і розвиток умінь професійно орієнтованого англomовного читання фахових текстів студентами спеціальності 121 – Інженерія програмного забезпечення ми передбачаємо в результаті опрацювання студентами наступних змістових модулів: «Професійно-орієнтоване читання. Іноземна мова в житті людини та суспільства», «Вища освіта. Система вищої освіти у Великій Британії та Україні. ХНТУ», «Введення до професійної галузі. Комп'ютер. Основні завдання і можливості комп'ютера», «Апаратне та програмне забезпечення», «Розробка програми та мови програмування», «Моя спеціальність. Майбутня професія» [8, с. 3]. До видів самостійної роботи ми віднесли виконання домашньої роботи, де пріоритет надається професійно орієнтованому англomовному читанню.

Враховуючи необхідність розподілу часу на навчання всіх видів мовленнєвої діяльності, ми вважаємо за доцільне виділити на формування ПОАЧК приблизно 1/4 від загальної кількості часу на занятті. Робота з текстом включає три основні етапи: 1) дотекстовий; 2) текстовий; 3) післятекстовий. На дотекстовий етап виділяється приблизно 25% від усього часу, оскільки відбувається ознайомлення зі смисловими труднощами тексту, введення в проблему автентичних фахових текстів. На текстовий етап відводиться 50% часу, оскільки на цьому етапі відбувається розвиток умінь різних видів читання автентичних фахових текстів. На післятекстовому етапі (25% часу) проводиться контроль розуміння автентичних фахових текстів під час обговорення змісту прочитаних текстів або виконання вправ. На кожному етапі роботи з текстом виконуються різні типи вправ, які відповідають цілям кожного етапу.

Перейдемо до характеристики кожного етапу. На дотекстовому етапі основними цілями виступають: підготовка до читання професійно орієнтованих текстів; активізація фонових знань; зняття мовних і мовленнєвих труднощів; створення необхідного рівня мотивації студентів; стимулювання діяльності мислення студентів, активізація їхньої уваги, інтересу до читання тексту. На цьому етапі головним чином використовуються такі вправи: рецептивні комунікативні (читання з метою отримання або знаходження інформації, підкреслення в тексті певних фактів), рецептивно-репродуктивні умовно-комунікативні (відповіді на запитання), рецептивно-продуктивні комунікативні (обговорення, аргументація своєї точки зору). Виконання вправ на дотекстовому етапі передбачає застосування таких методів і прийомів: робота в парах, робота в малих групах, прийоми роботи з використанням запитань-відповідей, дискусія-обговорення, диспут, «мозковий штурм» та ін.

На текстовому етапі відбувається власне читання професійно орієнтованих текстів. Завданнями цього етапу є: розвиток і вдосконалення вмінь професійно орієнтованого пошукового, ознайомлюваного і вивчаючого видів читання; осмислення тексту і його структури; контроль рівня сформованості мовленнєвих навичок професійно орієнтованого читання; активізація уваги і пам'яті; одержання професійно значущої інформації; формування певного ставлення щодо тексту.

Для текстового етапу пропонується виконання вправ двох видів: передтекстові (рецептивно-репродуктивні, умовно-комунікативні вправи), які спрямовані на розвиток умінь прогнозувати на рівні слова (мовна здогадка) та на рівні тексту (антиципація), і текстові вправи (рецептивні комунікативні), які спрямовані на отримання інформації з тексту. Тут викладач використовує такі методи і прийоми: створення проблемної ситуації, висування проблемних питань, бесіда та ін.

Післятекстовий етап передбачає контроль розвитку вмінь різних видів професійно орієнтованого читання, обговорення змісту прочитаного і розвиток творчої активності щодо інтерпретації тексту. На цьому етапі використовуються рецептивно-репродуктивні умовно-комунікативні і продуктивні комунікативні вправи. На післятекстовому етапі слід використовувати наступні методи і прийоми: парна робота, проектна робота, незакінчене речення, перекази з власним продовженням, вирішення проблем, «дерево рішень», «мікрофон»,

діалогізація, інтерв'ю, рольова гра тощо. Кількість та обсяг вправ на дотекстовому, текстовому і післятекстовому етапах можуть бути змінені відповідно до умов навчання студентів інженерних спеціальностей технічного ВНЗ.

Розглянемо види контролю навчальних досягнень студентів у процесі формування ПОАЧК. У Херсонському національному технічному університеті система контролю навчальних досягнень студентів здійснюється згідно Положення «Про оцінювання навчальних досягнень студентів ХНТУ», схвалене Вченою радою ХНТУ від 03.11.2015 року протокол № 2 [10, с. 7]. Система контролю реалізується в таких його видах: поточний, рубіжний і підсумковий контроль. Об'єктами контролю ПОАЧК є вміння зрозуміти основну інформацію в тексті, ідею автора (для ознайомлювального читання); вміння знайти необхідну інформацію, визначити тему тексту (для переглядового читання); вміння повно і точно зрозуміти як основну, так і другорядну інформацію, вміння інтерпретувати думки, висновки і ставлення автору тексту до викладених подій (для вивчаючого читання) [7, с. 388]. У ході вивчення конкретного змістового модулю здійснюється поточний контроль для визначення рівня сформованості окремої навички або вміння; після роботи над кожним змістовим модулем і один раз наприкінці семестру за чотирма видами мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо) – рубіжний контроль.

Оцінювання знань студентів з навчальної дисципліни «Іноземна мова» у 1-ому та 2-ому семестрах, формою підсумкового контролю якої є залік, як правило, здійснюється на основі виконання всіх видів навчальної діяльності студентами та поточного контролю. Максимальна кількість балів дорівнює 100 [10, с. 7].

Оцінювання знань студентів з навчальної дисципліни «Іноземна мова» у 3-ому семестрі, формою підсумкового контролю якої є екзамен, здійснюється на основі виконання всіх видів навчальної діяльності, поточного контролю та екзамену. Студент отримує комплексну оцінку результатів навчання (максимальна кількість – 100 балів):

- 40 балів – результати виконання всіх видів робіт і поточної успішності;
- 60 балів – результати екзамену.

Поточний контроль обов'язкових видів аудиторної роботи передбачає тестування за матеріалами тем, опитування, рубіжну контрольну роботу; самостійну роботу. Рубіжний контроль проводиться у формі письмової рубіжної контрольної роботи, що включає частину I «Граматичний тест» (тестові завдання) та частину II «Читання» (текст та тестові завдання за змістом тексту).

Підсумковий контроль знань обов'язково здійснюється в письмовій формі за екзаменаційними білетами. Під час екзамену з іноземної мови використовується комплексний підхід, тобто обов'язково проводиться співбесіда зі студентом за вивченими темами. Перелік питань, критерії оцінювання екзаменаційних завдань наведені в методичних матеріалах «Засоби з контролю якості знань студентів».

Переведення балів 100-бальної шкали в національну та європейську представлено в таблиці 1:

Отже, нами було описано модель навчального процесу для формування ПОАЧК, яка реалізується на принципах поетапності навчання, циклічності, системності, професійної спрямованості навчання. Модель розрахована на 3 семестри 1-го і 2-го року навчання та включає 6 змістових модулів. У рамках кожного змістового модулю проходить робота за трьома етапами: дотекстовий, текстовий і післятекстовий. Було представлено розподіл годин та тем для формування ПОАЧК, типи вправ, які відповідають цілям кожного етапу роботи з текстом, а також види контролю та оцінювання навчальних досягнень студентів спеціальності 121 – Інженерія програмного забезпечення в процесі формування ПОАЧК. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в експериментальній перевірці ефективності розробленої моделі під час вивчення дисципліни «Іноземна мова» на інших спеціальностях ХНТУ та створення методичних рекомендацій для викладачів англійської мови технічних навчальних закладів.

Таблиця 1

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності/Local grade	Оцінка ЄКТС/ECTS grade		Оцінка за національною шкалою/National grade	
			для екзамену	для заліку
90 – 100	A	Excellent	Відмінно	Зараховано/Passed
82-89	B	Good	Добре	
74-81	C		Задовільно	
64-73	D			
60-63	E	Satisfactory		
35-59	FX	Fail	Незадовільно з можливістю повторного складання	Не зараховано/Fail
1-34	F		Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	

Використана література:

1. Барабанова Г. В. Когнітивно-комунікативна модель навчання професійно орієнтованого читання іноземною мовою в неможовому вузі / Г. В. Барабанова // Іноземні мови. – 2004. – № 1. – С. 29–31.
2. Британ Ю.В. Формування професійно орієнтованої читацької компетенції в майбутніх викладачів англійської мови засобами Інтернет-технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Ю. В. Британ. – Київ, 2014. – 302 с.
3. Волкова Н. П. Моделювання професійної діяльності у викладанні навчальних дисциплін у вишах : [монографія] / Н. П. Волкова, О. Б. Тарнопольський; ред. : О. Б. Тарнопольський; Дніпропетр. ун-т ім. А. Нобеля. – Дніпропетровськ, 2013. – 226 с.
4. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання: Наук. ред. укр. видання / кол. авторів під керівн. Ніколаєвої С. Ю. – Київ : Ленвіт, 2003. – 273 с.
5. Корейба І. В. Методика навчання професійного читання майбутніх учителів німецької мови з використанням Інтернет-ресурсів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / І. В. Корейба. – Київ, 2011. – 286 с.
6. Малуґа О. С. Навчання професійно орієнтованого читання наукових англійських текстів студентів-магістрів аграрних спеціальностей : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / О. С. Малуґа. – Київ, 2007. – 516 с.
7. Методика навчання іноземних мов і культур : теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – Київ : Ленвіт, 2013. – 590 с.
8. Навчальна програма навчальної дисципліни «Іноземна мова» підготовки фахівців на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти спеціальності 121 – Інженерія програмного забезпечення / укл. Бранецька М. С. – Херсон: ХНТУ, 2017. – 6 с.
9. Пахомова Т. А. Изучение художественных текстов в системе профессиональной иноязычной подготовки студентов-филологов на продвинутом этапе / Т. А. Пахомова // Science and Education a New Dimension : Pedagogy and Psychology, 2015. – III (31). – Is. 61. – С. 47–49.
10. Положення «Про оцінювання навчальних досягнень студентів ХНТУ». – Херсон: ХНТУ, 2015. – 20 с.
11. Радецька С. В. Методика навчання майбутніх економістів професійно спрямованого читання англійською мовою з використанням комп'ютера : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / С. В. Радецька. – К., 2005. – 260 с.

References:

1. Barabanova H. V. Kognitivno-komunikativna model navchannia profesiino oriietovanoho chytannia inozemnoiu movoiu v nemovnomu vuzi / H. V. Barabanova // Inozemni movy. – 2004. – № 1. – S. 29-31.
2. Brytan Yu. V. Formuvannia profesiino oriietovanoi chytatskoi kompetentsii v maibutnikh vykladachiv anhliiskoi movy zasobamy Internet-tekhnohii : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.02 / Yu. V. Brytan. – Kyiv, 2014. – 302 s.
3. Volkova N. P. Modeliuvannia profesiinoi diialnosti u vykladanni navchalnykh dystsyplin u vyshakh : monohrafiia / N. P. Volkova, O. B. Tarnopolskyi; red. : O. B. Tarnopolskyi; Dnipropetr. un-t im. A. Nobelia. – Dnipropetrovsk, 2013. – 226 s.
4. Zahalnoievropeiski rekomendatsii z movnoi osvity: vyvchennia, vykladannia, otsiniuvannia: Nauk. red. ukr. vydannia / kol. avtoriv pid kerivn. S. Yu. Nikolaievoi. – Kyiv : Lenvit, 2003. – 273 s.
5. Koreiba I. V. Metodyka navchannia profesiinoho chytannia maibutnikh uchyteliv nimetskoii movy z vykorystanniam Internet-resursiv : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.02 / I. V. Koreiba. – Kyiv, 2011. – 286 s.
6. Maliuha O. S. Navchannia profesiino oriietovanoho chytannia naukovykh anhloimovnykh tekstiv studentiv-mahistriv ahrarykh spetsialnostei : dys... kand. ped. nauk : 13.00.02 / O. S. Maliuha. – Kyiv, 2007. – 516 s.
7. Metodyka navchannia inozemnykh mov i kultur : teoriia i praktyka : pidruchnyk dlia stud. klasychnykh, pedahohichnykh i lnhvistychnykh universytetiv / Bihych O. B., Borysko N. F., Boretska H. E. ta in./ za zahaln. red. S. Yu. Nikolaievoi. – Kyiv : Lenvit, 2013. – 590 s.
8. Navchalna prohrama navchalnoi dystsypliny «Inozemna mova» pidhotovky fakhivtsiv na pershomu (bakalavrskomu) rivni vyshchoi osvity spetsialnosti 121 – Inzheneriia prohramnoho zabezpechennia / ukl. Branetska M. S. – Kherson: KhNTU, 2017. – 6 s.
9. Pakhomova T. A. Yzuchenye khudozhestvennykh tekstov v systeme professyonalnoi ynoiazuchnoi podhotovky studentov-fylolohov na prodvynutom etape / T. A. Pakhomova // Science and Education a New Dimension : Pedagogy and Psychology, 2015. – III (31), Is. 61. – С. 47–49.
10. Polozhennia «Pro otsiniuvannia navchalnykh dosiahnen studentiv KhNTU» – Kherson: KhNTU, 2015. – 20 s.
11. Radetska S. V. Metodyka navchannia maibutnikh ekonomistiv profesiino spriamovanoho chytannia anhliiskoiu movoiu z vykorystanniam kompiutera : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.02 / S. V. Radetska. – Kyiv, 2005. – 260 s.

Приходько Е. А. Формирование иноязычной профессиональной читательской компетентности будущих инженеров в технических вузах

В статье описаны модель обучения будущих инженеров технического вуза профессионально ориентированного англоязычного чтения и пути реализации модели на занятиях по дисциплине «Иностранный язык» по следующим параметрам: тематические разделы, количество часов, этапы обучения, система соответствующих упражнений. Отмечено, что модель учебного процесса для формирования профессионально ориентированной англоязычной читательской компетентности реализуется на принципах поэтапности обучения, цикличности, системности, профессиональной направленности обучения. В статье детально описан процесс реализации трех основных этапов работы с текстом: дотекстовый, текстовый и послетекстовый. Для каждого этапа работы с текстом предложены различные типы упражнений, которые соответствуют целям этапа и определено, какие методы и приемы следует использовать на этих этапах. Детально проанализирована Программа учебной дисциплины «Иностранный язык», определены субъект и объект обучения. Перечислены основные содержательные модули, в результате обработки которых происходит совершенствование навыков и развитие умений профессионально ориентированного англоязычного чтения профессиональных тестов студентами технического университета. Рассмотрены основные виды контроля: текущий, рубеж-

ный и итоговый контроль и оценивание учебных достижений студентов в процессе формирования профессионально ориентированной англоязычной читательской компетентности. В статье также описано, как осуществляется оценка знаний студентов по учебным дисциплинам, формой итогового контроля которых является зачет или экзамен, и как распределяются баллы оценивания в соответствии с формой контроля. Приведена таблица перевода баллов по 100-балльной шкале в национальную и европейскую, которая применяется в Херсонском национальном техническом университете.

Ключевые слова: модель обучения, англоязычная читательская компетентность, профессионально ориентированное англоязычное чтение, технический вуз.

Prykhodko O. O. The formation of professionally oriented foreign language reading competence for future engineers at technical universities

The article describes the training model for future engineers at the technical universities of professionally oriented English-language reading and the ways of implementing the model in classes on the academic discipline "Foreign Language" according to the following parameters: thematic sections, quantity of hours, stages of training, the system of proper exercises. It is noted that the model of educational process for the formation of professionally oriented English-language reading competence is realized on the principles of step-by-step learning, cyclicity, systematicity, professional orientation of training. The process of realization of three main stages of the text reading is described in details: pre-reading, while-reading and post-reading. For each stage of the text work, different types of exercises are proposed that meet the goals of each stage and determine which techniques should be used at each stage. The program of the academic discipline "Foreign language" is analyzed, the subject and object of study are determined. The main content modules are listed as a result of which the improvement and the development of the skills of professionally oriented English-language reading of professional tests by students of technical university are developed. The main types of control: current, intermediate and final control and the assessment of students' educational achievements in the process of formation of professionally oriented English-language reading competence are considered. It is described how the assessment of students' knowledge on the disciplines is carried out, where the credit or exam is the form of final control and how the grades are distributed according to the form of control. The table of transferring the grades of the 100-point scale to the national and European scales, which is used in Kherson national technical university, is presented.

Key words: teaching model, English language competence, professionally oriented English language reading, technical university.